

ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ

ΙΔΡΥΤΗΣ: ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΠΕΤΡΟΣ ΧΑΡΗΣ

ΤΌΜΟΣ ΤΕΣΣΑΡΑΚΟΣΤΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ

ΙΟΥΛΙΟΣ - ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ

1947

ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΣ & Σ^{ΙΑ} Α.Ε.
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ "ΕΣΤΙΑΣ",
38 - ΟΔΟΣ ΤΣΩΡΤΣΙΑ - 38
ΑΘΗΝΑΙ

Ε.Γ.Δ. της Κ.τ.Π.
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2008

ΟΥΜΒΕΡΤΟΣ ΠΕΡΝΟ

Ο σοφός ελληνιστής που χάσαμε το περασμένο καλοκαίρι ήταν ένας από τους τελευταίους της σειράς των μεγάλων τους όποιους ο αιώνας μας έκληρονόμησε από τον περασμένο αιώνα, από τη μακάρια εκείνη εποχή όπου η επιστήμη ήταν έργο εκλεκτών φύσεων, ασκούνταν, σαν Ιερωσύνη, με άφοσίωση αποστολική, και δεν είχε γίνει ακόμα ένα κοινό κοντά στα άλλα ψωμιστικό επάγγελμα. Ε. Legrand, Χατζηδάκης, Πολίτης, Ψυχάρης, είναι ή χορεία των μεγάλων επιστημονικών μορφών που ακολουθεί η σκιά του Ουμβέρτου Περνό προς το φως των νεοελληνικών Ήλυσιών.

Αν και γνήσιος Γάλλος, ήταν ως πνευματική φυσιογνωμία ένα θαυμάσιο ελληνικό βλάστημα ριζωμένο στο λιπαρό γαλατικό χώμα, ένα υπόδειγμα αρμονικού συγκερασμού του έλληνολατινικού πνεύματος, μιá βασιλική δρυς που στα κλωνάρια της λαλούσαν τ' *ἀηδόνια της Ανατολής και τὰ πουλιά της Δύσης*, όπως λέει το δημοτικό μας τραγούδι.

Όταν μνημονεύουμε το έργο ενός ξένου ελληνιστή, δεν μπορούμε ν' αποφύγουμε μιá τεχνητή άφαιρέση και απομόνωση του καθαρά ελληνικού μέρους της δράσης του, που μās ενδιαφέρει άμεσα, να ρίχνουμε το φως του ενδιαφέροντός μας μόνο σ' αυτό, και ν' αφίνουμε στη σκιά τη συνολική ευρύτερη (επιστημονική και πνευματική) δράση του μέσα στην πατρίδα του, είτε γιατί δεν μπορεί νά μās είναι γνωστή όλόκληρη, είτε γιατί δεν έχουμε την έπαρκη σύνθεση ειδικότητων, για νά την αξιολογήσουμε συνολικά.

Με την προκαταβολική αναγνώριση μιās τέτοιας μονομέρειας θά δοκιμάσω νά δώσω στους αναγνώστες της «Ν. Έστίας» μιάν άμυδρή ιδέα για τη συμβολή του Περνό στις ελληνικές σπουδές. Και ούτε σ' αυτές όλόκληρες. Θά μιλήσω κυρίως για τη συμβολή του στην ελληνική γλωσσολογία και την ιστορία της γλώσσας μας, αφίνοντας σε ειδικότερους την εξέταση του καθαρά φιλολογικού μέρους του έργου του.

Ο Hubert-Octave Pernot γεννήθηκε στις 7 Αυγούστου 1870 στη Froideconche-les-Luxeuil (Haute-Saône). Έκανε τις γυμνασιακές του σπουδές στα γυμνάσια του Luxeuil και του Gray. Στα 1890 γράφτηκε στο Πανεπιστήμιο του Παρισιού. Το γεγονός ότι η μητέρα του είχε ζήση στην Ελλάδα ίσως νά μñ είναι άσχετο με τον κλάδο σπουδών που ακολούθησε. Υπήρξε μαθητής του άββα Rousselot, καθηγητή της Φωνητικής, του Ε. Legrand, καθηγητή της Νεοελληνικής στη

Σχολή Ανατολικών Γλωσσών και του Ψυχάρη στην École des Hautes Études. Πήρε το φιλολογικό πτυχίο στα 1895 και το διδακτορικό στα 1908. Αφού εργάστηκε 17 χρόνια (1895—1912) ως ύφηγητής (répétiteur) στην έδρα της νέας Έλληνικής στη Σχολή Ανατολικών γλωσσών (École des Langues Orientales Vivantes), διορίστηκε στα 1912 έντεταλμένος ύφηγητής στη Φιλοσοφική Σχολή του Πανεπιστημίου του Παρισιού, στα 1919 ίδρυσε και έγινε διευθυντής του Νεοελληνικού Ίνστιτούτου της Σορβόνης (Institut Néo-Hellénique), στα 1923 καθηγητής έκτακτος (Professeur sans chaire), και τέλος στα 1930 τακτικός καθηγητής της μετακλασσικής και νεώτερης ελληνικής γλώσσας και φιλολογίας του Πανεπιστημίου του Παρισιού. Παράλληλα όργάνωσε και διεύθυνε από τα 1924—1930 το Ίνστιτούτο Φωνητικής (Institut de Phonétique), διεύθυνε στην αρχή με το δάσκαλό του Rousselot και κατόπι μόνος του το περιοδικό Revue de Phonétique (1911—1930), και αποχώρησε με το όριο της ηλικίας τον Ιούνιο του 1937.¹

Ταξίδεψε πολλές φορές, επιφορτισμένος με επιστημονικές αποστολές, στην Ελλάδα και στην Ανατολή,² και μιλούσε τὰ ελληνικά σχεδόν σαν Έλληνας, όχι μόνο σε συνομιλίες, αλλά και από το βήμα όπως θυμούνται όσοι τον άκουσαν στο τελευταίο Βυζαντινολογικό Συνέδριο των Αθηνών. Άγαπούσε την Ελλάδα και τους Έλληνες σά δικούς του και είχε ονομάσει την κόρη του νεοελληνικώτατα *Λειώ*.

Οι πρώτες του γλωσσολογικές εργασίες ύστερ' από μιá προκαταρκτική μελέτη του με τον τίτλο: *La métathèse dans les dialectes de Chio* (Paris 1906), ήταν δυο «θέσεις» για το διδακτορικό δίπλωμα: 1) *Η Phonétique des parlers de Chio* (Paris 1907), το τόσο γνωστό στους Έλληνες γλωσσολόγους και άφταστο ως τώρα σε ακρίβεια και αναλυτικότητα μεγάλο έργο του για τὰ γλωσσικά ιδιώματα της Χίου, και 2) το *Vocabulaire de Girolamo Germano* (1908).

Στη μεγάλη και μοναδική του ειδικότητα στα γλωσσικά ιδιώματα της Χίου, για τὰ όποια πρώτος αυτός μεταχειρίστηκε φωνητικά και αναλυτικά του ήχου μηχανήματα, χωρίς δυστυχώς νά βρñ συνεχιστές³

1. Βλ. P. Lascaris, Hubert Pernot, 1870—1946 στο περιοδικό *Réforme* 13.7.1946.

2. Βλ. H. Pernot, *En pays turc. L' Ile de Chio* (Paris 1903) και H. Pernot, *Rapport sur une mission scientifique en Turquie* (Paris 1903).

3. Έδω και δέκα χρόνια είχαμε κάνει με τον κ. Μ. Τριανταφυλλίδη στο Βερολίνο παρόμοιες φωνητι-

στην Ἑλλάδα ὅπου δὲν ἔχουμε τέτοια δργανα, χρωστοῦμε κι' ἄλλη σχετική μελέτη του με τὸν τίτλο *Remarques sur quelques formes invariables dans le dialecte de Chio*, δημοσιευμένη στὴ Λαογραφία 7 (1923) 292-303. Ἡ βαθεῖα σπουδὴ τῶν ἰδιωμάτων τῆς Χίου τοῦ στάθηκε χρήσιμη σ' ὁλόκληρο τὸ γλωσσολογικὸ του ἔργο, ὅπου τὰ χιώτικα εἶναι πανταχοῦ παρόντα¹. Πβ. καὶ τὸ βιβλίον του *Mémoires populaires grecques de l'île de Chio, recueillies au phonographe* (Paris 1903).

Ἄλλη διαλεκτικὴ περιοχή ποὺ τὸν ἀπασχόλησε σ' ἄλλη τοῦ τῆ ζωῆ ἦταν ἡ Τσακωνική, ἡ γνωστὴ γιὰ τὴ σπουδαιότητα καὶ τὸ πλῆθος τῶν προβλημάτων τῆς ἑλληνικῆς διαλέκτου ποὺ μιλιέται στὶς ἀνατολικὲς πλαγιὲς τοῦ Πάρνωνος στὴν Κυνουρία καὶ θεωρεῖται συνέχεια τῆς ἀρχαίας Λακωνικῆς (Δωρικῆς). Στὴν πραγματεία του *Notes sur le dialecte tsakonien*, δημοσιευμένη στὴ *Revue de Phonétique* 4 (1917) 2, εἶχε ἐκφράσει τὶς πρώτες ἐπιφυλάξεις του γιὰ τοὺς δωρισμοὺς τῆς τσακωνικῆς διαλέκτου ποὺ εἶχαν διαπιστωθῆ ἀπὸ τὸ Μ. Deffner καὶ εἶχαν ἀναγνωρισθῆ ἀπὸ τὸ Γ. Χατζηδάκη. Ἀπὸ τότε, ὅσο μελετοῦσε τὴ διάλεκτο αὐτὴ καλύτερα τόσο οἱ δισταγμοὶ του λιγότευαν, ὥσπου στὸ μεγάλο βιβλίον του: *Introduction à l'étude du dialecte tsakonien* (Paris 1934), χωρὶς νὰ ἔχη ἀπαρνηθῆ ὁλότελα τὸν παλιὸ σκεπτικισμὸ του, κάνει σημαντικὲς παραχωρήσεις στοὺς ὁπαδοὺς τοῦ δωρικοῦ χαρακτήρα τῆς διαλέκτου ἀναγνωρίζοντας ὅτι «c'est qu'une phonétique dorienne sous-jacente est perceptible dans le tsakonien actuel».

Τὸ βιβλίον του αὐτὸ εἶναι σπουδαιότατο, ὄχι μόνον γιὰ τὸ πρόβλημα τῶν δωρισμῶν τῆς διαλέκτου, ποὺ ὅσοι πέρασαν ἀπὸ τὸ αὐστηρὸ κόσκινο τοῦ Περνὸ πρέπει νὰ θεωροῦνται πιά ἀναμφισβήτητοι, ἀλλὰ καὶ γενικώτερα γιὰ τὸ μεγάλο ἱστορικὸ ἐνδιαφέρον τῆς τσακωνικῆς καὶ ὁλόκληρης τῆς νεοελληνικῆς γλωσσολογίας. Ἀπίθανο θεωρῶ μόνον ὅτι ὁλόκληρο τὸ κεφάλαιον: *L'expansion du tsakonien en Asie Mineure*, ὅπου προσπαθεῖ νὰ ταυτίσῃ διαλεκτικὰ σποραδικὰ φαινόμενα τῆς ἑλληνικῆς διαλέκτου τῆς Καππαδοκίας μετὰ τσακωνικὰ καὶ τὰ ἐξηγεῖ ἱστορικὰ μετὰ μαρτυρίες γιὰ ἐγκατάσταση στὶς περιοχὰς ἐκεῖνες Τσακόνων μισθοφόρων τῆς Βυζαντινῆς ἐποχῆς. Ἐπειδὴ συμβαίνει νὰ ἔχω ἀσχοληθῆ κι' ἐγὼ εἰδικὰ μετὰ τὰ καππαδοκικὰ καὶ τυπῶν τῶν ἑνα βιβλίον μου γι' αὐτὰ, εἶμαι σὲ θέση νὰ γνωρίζω πόσο διαφορετικὰ

κὲς ἀναλύσεις τῆς Νεοελληνικῆς μετὰ τελειότερα ἀπὸ τοῦ Περνὸ φωνοαναλυτικὰ μηχανήματα, ἀλλὰ, ἐκτὸς ἀπὸ λίγα προκαταρκτικὰ πορίσματα (βλ. Ἀθῆναι 50 [1940] 86-97), δὲν εἶχαμε τὰ τεχνικὰ μέσα νὰ τὶς δημοσιεύσουμε ὥσπου πλάκωσε ὁ πόλεμος καὶ τώρα οὐτε ξέρουμε ἂν ὑπάρχουν πιά.

1. Πβ. καὶ τὸ ἄρθρον του Ὁ Χ ο ν ο ὅ ς. Ν. Ἐστία 19 (1936) 100 κ. ἐξ.

μποροῦν νὰ ἐρμηνευθοῦν τυχαῖες ὁμοιότητες γλωσσικῶν περιοχῶν τόσο ἀπομακρυσμένων ἀναμεταξύ τους χωρὶς τὴν ὑπόνοια ἀμεσης συνοχῆς.

Στὶς ἐρευνὲς του γιὰ τὴν Τσακωνικὴ ἀνήκει καὶ ἡ μελέτη του μετὰ τὸν τίτλον *Le verbe être dans le dialecte tsakonien*, δημοσιευμένη στὴ *Revue des études grecques* 23 (1910) 62-71 καθὼς καὶ ἡ Σύντομος γραμματικὴ τῆς Τσακωνικῆς διαλέκτου (Ἀθῆναι 1933), γραμμὴν μετὰ τὴ συνεργασία τοῦ Τσακωνὰ φιλολόγου Α. Π. Κωστάκη.

Ὁ Περνὸ ἀσχολήθηκε ἐπίσης μετὰ τὴν νεοελληνικὴν διάλεκτον τῆς Κάτω Ἰταλίας (Ἀπουλίας καὶ Καλαβρίας) ποὺ ἀπασχόλησε ὡς τώρα πολλοὺς Ἑλληνας καὶ ξένους γλωσσολόγους μετὰ τὸ βασικὸν τῆς πρόβλημα, ἂν οἱ Ἕλληνες ποὺ τὴ μιλοῦν ἀκόμα ἐκεῖ εἶναι λείψανα τῶν ἀρχαίων δωριέων ἀποίκων τῆς «Μεγάλῃς Ἑλλάδος» ἢ νεώτεροι ἀποικοὶ ἀπὸ τὴ Βυζαντινὴ Ἑλλάδα, ὥσπου τὸ πρόβλημα λύθηκε ὑπὲρ τῆς δωρικῆς τους καταγωγῆς μετὰ τὶς θαυμάσιες ἐργασίες τοῦ γερμανοῦ γλωσσολόγου G. Rohlf's. Ἡ σχετικὴ μελέτη τοῦ Περνὸ ἐπιγράφεται: *Hellenisme et Italie méridionale* καὶ εἶναι δημοσιευμένη στὸ περιοδικὸν *Studi ital. filol. class.* (Νέα σειρά) 13 (1936) 161-182.

Στὴ νεοελληνικὴν διαλεκτολογία ἀναφέρονται καὶ οἱ μελέτες του 1) *La dissimilation du s intervocalique dans les dialectes néo-grecs*, στὴ *Revue des études grecques* 18 (1905) 253-276, ὅπου πραγματεύεται τὴν ἀποβολὴν τοῦ σ ἀνάμεσα σὲ φωνήεντα σὲ διάφορα νεοελληνικὰ ἰδιώματα, ὅπως λ. χ. τὰ ρουμελιώτικα *θανάης, νὰ χάης*, τὸ κατωιταλικὸν *νὰ ποιόν (= νὰ ποιήσω)*, τὸ κατωιταλικὸν *νὰ καθίω* κλπ., ποὺ θυμίζουν ἀνάλογο φαινόμενον τῆς Πρωτοελληνικῆς τὸ ὅποιον ἐπαναλήφθηκε στὴ Δωρικὴν διάλεκτον, 2) *Changeement du ts en k à Delphes*, στὴ *Revue de Phonétique* 2 (1912) 139-140. 3) *Linguistique et migrations*, στὸ Ἀφιέρωμα εἰς Γ. Ν. Χατζηδάκην 1921, σ. 126-129.

Στὴν ἐρευνα τῆς κοινῆς Νεοελληνικῆς ἀναφέρονται οἱ πραγματεῖες του: 1) *Études sur les subsistances dialectales en néo-grec*, δημοσιευμένη στὶς *Études de philologie néo-grecque* τοῦ Ψυχάρη, 1892, σ. 45-82, 2) *L'indicatif présent du verbe être en néo-grec*, στὰ *Mémoires de la Société de linguistique de Paris* 9 (1894), 3) *Études de linguistique néo-hellénique* (Fontenay sous Bois 1907), 4) *Phénomènes de contraction en grec moderne* στὴ *Revue de Phonétique* 3 (1913), 258-264, 5) *Le grec moderne τοῦ λόγου σου*, στὸ *Neophilologus* 8 (1933), 64-67.

Στὴν ἐπιστημονικὴν ἐρευνα τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας ἀναφέρονται καὶ ἡ ἐπανεκδόσις τῆς Νεοελληνικῆς Γραμματικῆς καὶ τοῦ Λεξιλογίου τοῦ Girolamo Germano (*Grammaire et vocabulaire du grec vulgaire. Publié d'après l'édition de 1622. Paris 1907*), καθὼς καὶ οἱ πραγματεῖες του ποὺ ἀναφέρονται καὶ σὲ

προβλήματα τῆς μεσαιωνικῆς ἑλληνικῆς: Mittel und Neugriechisch, στὸ περιοδικὸ Vollmöll. Rom. Philol. 4 (1895/6) 349 κέξ., 5 (1897/8) 358 κέξ., καὶ Étymologies byzantines et néo-helléniques στὸ περιοδικὸ Byzantion 8 (1933) 238-245, καθὼς καὶ ἡ ἀνακοίνωσή του στὸ 3 Βυζαντινολογικὸ Συνεδρίο τῶν Ἀθηνῶν στὰ 1930 μὲ τὸν τίτλο: Persistances de versification ancienne en grec moderne. Βλ. Πρακτικὰ τοῦ Συνεδρίου σ. 127.

Ἀπέραντη εἶναι καὶ ἡ φιλολογικὴ συμβολὴ του στὴν ἔρευνα τῆς μεταγενέστερης καὶ μεσαιωνικῆς ἑλληνικῆς. Ἀπ' αὐτὴν περιορίζομαι ν' ἀναφέρω τὶς ἐξονυχιστικὰς μελέτες του γιὰ τὴ γλῶσσα τῶν Εὐαγγελίων: Études sur la langue des Evangiles (Paris 1927) καὶ Recherches sur le texte original des Evangiles (Paris 1938), καθὼς καὶ τὶς ὑποδειγματικὰς κριτικὰς ἐκδόσεις βυζαντινῶν κειμένων, ὅπως ἡ Descente de la Vierge aux Enfers d'après les manuscrits grecs de Paris (Paris 1900), τὰ Poèmes Prodomiques (Paris 1910) καὶ τὰ Ἐρωτοπαίγνια (Paris 1913). Τὰ δύο τελευταῖα μὲ συνεργασία τοῦ περίφημου νεοελληνιστῆ τῆς Ὀλλανδίας Hesseling. Πβ. καὶ τὶς μελέτες του Le poème crétois de la belle bergère. (Mélanges offerts à M. E. Picot. Paris 1913).

Σχετικὴ μὲ τὸ διδακτικὸ του ἔργο στὸ Πανεπιστήμιον καὶ γενικώτερα μὲ τὴν καλλιέργειαν τῶν ἑλληνικῶν σπουδῶν στὴ Γαλλίαν εἶναι καὶ μιὰ ὀλόκληρη σειρά ἀπὸ ἑλληνικὰ κείμενα καὶ βοηθήματα ποῦ ἔγραψε γιὰ χρῆσιν τῶν Γάλλων σπουδαστῶν. Ἡ Grammaire du grec moderne (Paris, 1897)

ποῦ εἶδε πολλὰς ἐκδόσεις (4ῃ ἔκδοσιν 1921), ἡ Chrétomathie grecque moderne, ποῦ εἶχε ἐκδόσει μὲ τὸν Ε. Legrand στὰ 1899 καὶ ποῦ ξαναεκδόθηκε πολλὰς φορές, (τελευταία μὲ τὸν D. Hesseling καὶ μὲ τὸν τίτλον Chrétomathie néo-hellénique (Paris 1925). Ἡ Anthologie populaire de la Grèce moderne (Paris 1910), Leçon d'ouverture du cours de langue et littérature grecque moderne (Paris 1913), Études de littérature grecque moderne (Paris 1916), Recueil de textes en grec usue (Paris 1918), D'Homère à nos jours (Paris 1921), La Grèce actuelle dans ses poètes (Paris 1921), Pages choisies des Evangiles. Texte et traduction (Paris 1925), Voyage en Turquie et en Grèce du R. P. Robert de Dreux, aumônier de l'Ambassade de France (1667-1669), (Paris 1925), Chansons populaires des XVe et XVIe siècles (Paris 1931), καὶ τέλος δύο λεξικά: Lexique français-grec moderne à l'usage des troupes du corps expéditionnaire d'Orient (Paris 1915) καὶ Lexique grec moderne-français (Paris 1931)¹.

Ἡ φιλοπονία καὶ ὁ ζῆλος τοῦ Περνὸ γιὰ κάθε τι τὸ ἑλληνικόν, μαρτυρεῖται καὶ ἀπὸ τὴ μεγάλη δίτομη Bibliographie Ioniennne, ποῦ εἶχε τυπώσει συνεργαζόμενος, νέος ἀκόμα, μὲ τὸν Ε. Legrand, καὶ τὴ Bibliogra-

1. Ἐδῶ μπορεῖ νὰ μνημονευθῆ καὶ ἡ μετάφρασις τῆς ἱστορίας τῆς νεοελληνικῆς φιλολογίας τοῦ Hesseling ποῦ ἔγινε ἀπὸ τὴν κόρη του Nicolette Pernot ἀπὸ τὰ ὀλλανδικὰ (Histoire de la littérature grecque moderne par D. C. Hesseling, traduite de néerlandais par N. Pernot (Paris 1925).

25 ἑὼς Γιοῦνη 1932.

Ἀγαπητὴ Ὀχλὰβρι,

Τώρα σοῦ μοῦ γράφεις ἐοῦ καὶ μοῦ δώσεις καὶ θάρρο,
θα νοιώθω ἐὼ σκεῖλο μου, νὰ νιώθω ἕνα κομμάτι,
καὶ ἔσπερα νὰ συρροισθῶ, γιὰ νὰ σοῦ εὐχημαίξω,
μὴ εἶργος ἐργασίαν εἶναι πρὸς ἄνθρωπον νὰ ἀρχέψω.

Πῶς ὁ Περνὸ ἔγραψε ἑλληνικά.

«Νέα Ἐστία»—Χριστούγεννα 1947

rhie hellénique πού συνέχισε μόνος του σὲ δύο τόμους καὶ τῆς ὁποίας ὁ τρίτος τόμος χειρόγραφος κήκε ἀπὸ τοὺς Γερμανοὺς στὸν περασμένο παγκόσμιο πόλεμο.

Στὰ τελευταῖα του χρόνια εἶχε ἀρχίσει νὰ συγγράφῃ μιὰ «Ἱστορικὴ Γραμματικὴ τῆς Νεοελληνικῆς» καὶ πεθαίνοντας ἄφησε τὰ χειρόγραφα στὴ μαθήτριά του Δίδα Ἀντωνιάδη, καθηγήτρια τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Leyde (Ὁλλανδία), γιὰ νὰ τὴν ἀποτελειώσῃ.

Ὁ Περνὸ, σὰ μαθητὴς τοῦ Ψυχάρη καὶ συγχρονισμένος, ζώντανός διανοούμενος, ἦταν ἀπ' ἀρχῆς δημοτικιστής. Γιὰ τὸ γλωσσικό μας ζήτημα δὲν ἔγραψε εἰδικά, εἶναι ὅμως βέβαιο πὼς ἦταν πρὸ συγκρατημένος, συμβιβαστικός καὶ λιγώτερο ἀδιάλλακτος ἀπὸ τὸ Δάσκαλο, στὰ τελευταῖα του χρόνια ἰδίως. Ἡ στάση του αὐτὴ προέρχονταν ἀσφαλῶς ἀπὸ τὴν εὐσυνείδητη πεποίθησή του. Δὲν μπορεῖ ὅμως νὰ ἦταν ἐντελῶς ἀνεπηρέαστη ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι, κατέχοντας ἔδρα τῆς Νεοελληνικῆς πού τὴ συντηροῦσαν πληρώνοντας ἀπὸ μισὰ τὰ ἔξοδα τὸ ἑλληνικὸ καὶ τὸ γαλλικὸ κράτος, δὲν εἶχε τὴ δύναμη, πού εἶχε ὁ Ψυχάρης, ν' ἀδιαφορήσῃ γιὰ τὴ καθαρευουσιάνικες πεποιθήσεις τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους, οὔτε ζοῦσε τὴν ἰδέα τῆς γλωσσικῆς μας ἀναγέννησης τόσο ἔντονα, ὥστε ν' ἀποβλέψῃ μονάχα στὸ μέλλον καὶ ν' ἀδιαφορήσῃ γιὰ τὴς πρακτικὲς ἀνάγκες πού ἦ ὑπαρξὴ τῆς καθαρεύουσας δημιουργεῖ στὴν παιδεία καὶ στὴ ζωὴ τοῦ παρόντος. Ὁ Ψυχάρης πού εἶχε τὸ μακάριο προνόμιο νὰ ζῆ τὸ γλωσσικό μας πρόβλημα μέσα στὸν καθάριο αἰθέρα τῆς ἰδέας, ἀσπίλος ἀπὸ τὴν ἐπαφὴ μὲς δημιουργημένης κακῆς γλωσσικῆς πραγματικότητας, καὶ θεωροῦσε ἔγκλη-

μα κάθε σχέση μὲ τὴν καθαρεύουσα, δὲν τοῦ τὸ συγχωροῦσε. Ὁξὺς ὅπως ἦταν πρὸς ἐκείνους πού δὲν τὸν ἀκολουθοῦσαν, ἐκφράζεται πικρὰ καὶ κάπως ἀδίκως ἐναντίον τοῦ Περνὸ στὴ «Μεγάλῃ ρωμαϊκῇ ἐπιστημονικῇ γραμματικῇ» του, τόμ. 3, σελ. 101.

Τὴ ζωντανία καὶ προοδευτικότητά τοῦ Περνὸ μέσα στὴ γαλλικὴ πνευματικὴ ζωὴ μαρτυρεῖ καὶ τὸ γεγονός ὅτι μετὰ τὴν ἀπελευθέρωση τῆς Γαλλίας, γέρος πιά, ἔγινε μέλος τῆς Ἐπιτροπῆς Langenin, πού μελετᾷ τὴν ἐκπαιδευτικὴ κατάσταση τῆς Γαλλίας, καὶ μαζί μὲ τὸν Charles Bruneau ἔγινε εισηγητὴς τῆς ὀρθογραφικῆς μεταρρύθμισης στὴ γαλλικὴ γλῶσσα.

Ἡ ἐστία νεοελληνικοῦ φωτός πού ἀναψαν στὴ Γαλλία ὁ Legrand καὶ ὁ Ψυχάρης δὲ σβήνει μὲ τὴν ἐξαφάνιση τοῦ ἀξίου διαδόχου των. Γιατί, ἀντίθετα μὲ ὅ,τι συμβαίνει σ' ἐμᾶς, ἄλλοῦ μέρος τῆς ἀποστολῆς του θεωρεῖ ὁ ἐπιστήμονας τὴν ἐξασφάλιση διαδόχων, πού θὰ πάρουν ἀπὸ τὸ χέρι του τὴ δάδα τῆς ἐπιστήμης. Πλειάδα ἔξοχων νεοελληνιστῶν, βλαστῶν τῆς παρισινῆς σχολῆς, ἀμεσῶν καὶ ἔμμεσῶν μαθητῶν τῆς, ὅπως ὁ *H. Grégoire τῶν Βρυξελλῶν*, ὁ *G. Hoeg τῆς Κοπεγχάγης*, ὁ *L. Roussel τοῦ Montpellier*, τὸ ζεῦγος *O. καὶ M. Merlier τῶν Ἀθηνῶν*, ὁ *A. Mirambel* καὶ ἡ *Π. Λάσκαρη τοῦ Παρισιοῦ*, ἡ *Σ. Ἀντωνιάδη τῆς Leyde*, ὁ *S. Baud-Bony τῆς Γενεύης*, κ. ἄ. δὲ μᾶς ἀφίνουν καμμιά ἀμφιβολία πὼς καὶ ἡ νεώτερη γλῶσσα καὶ φιλολογία μας δὲ θὰ πάψῃ νὰ σπουδάζεται καὶ νὰ ἐρευνᾶται ἐπιστημονικὰ ἀπὸ τοὺς πολιτισμένους λαοὺς τῆς Εὐρώπης.

Ν. Π. ΑΝΔΡΙΩΤΗΣ

